

Motion

1978/79: 675

av **Thorbjörn Fälldin m. fl.**

om åtgärder mot byråkrati, för decentralisering och för ökad kommunal demokrati

Åtgärder för att minska byråkrati och krångel framstår som utomordentligt angelägna. Därigenom kan den sfär vilken den enskilde bestämmer över och själv tar ansvar för vidgas. Vidare blir kontakterna mellan myndigheten och medborgarna smidigare och mjukare.

För att förebygga uppkomsten av krångel och byråkrati är det enligt vår mening angeläget att beslutsunderlaget för riksdagen i detta avseende förbättras. Svenskt utredningsväsende är internationellt känt för sin grundlighet. Detta hindrar emellertid inte att administrativa konsekvenser av framlagda förslag kan vara bristfälligt belysta. Det är ibland först vid utformningen av de administrativa rutinerna, vilket ofta sker på verksamhetsnivå, som svårigheterna visar sig, varvid krångel och byråkrati uppstår. I debatten har framförts förslag om förbättringar på detta område. Någon form av "krångeldeklaration av reformer" har krävts. Centern ansluter sig till detta krav, vilket vi anser i första hand bör resultera i ett uttalande av riksdagen. Regeringen bör sedan följa upp kravet i anvisningar till departement och myndigheter. Det har också betydelse för utformningen av direktiv till utredningar.

Åtgärder mot krångel och byråkrati

Den s. k. byråkratiutredningen som tillsattes av trepartiregeringen har bl. a. till uppgift att pröva om ändringar kan göras i sådana författningsbestämmelser som allmänheten uppfattar som omotiverade eller onödigt komplicerade.

För att underlätta medborgarnas orientering bland olika myndigheter och organ togs under trepartiregeringen initiativ till utarbetande av en medborgarhandbok. I handboken skall beskrivas vilka organ man vänder sig till i olika typer av ärenden och vilka handlingar som krävs. Vidare inrättades Delegationen för företagens uppgiftslämnande, som har till uppgift att pröva blanketter genom vilka myndigheter vill inhämta uppgifter från kommuner och företag. Härigenom kan företagens uppgiftslämnande begränsas och samordnas, vilket är ägnat att minska krångel och byråkrati i näringslivet.

Trepartiregeringen planerade att förelägga riksdagen en samlad redovisning av regeringens åtgärder mot byråkratin under våren 1979. Arbetet kommer enligt uppgift att slutföras.

Decentralisering

Ett sätt att minska krångel och byråkrati och samtidigt stärka demokratin är att decentralisera beslutanderätt från centrala organ till regionala och lokala organ. Decentraliseringsutredningen har till uppgift att framlägga förslag i denna riktning. Utredningen har under 1978 framlagt ett betänkande (SOU 1978: 52) där principerna för ett decentraliseringsprogram för statsförvaltningen formuleras. Bl. a. behandlas formerna för en kontinuerlig bevakning av decentraliseringsfrågorna. Det finns ett såväl ideologiskt som administrativt betingat motstånd mot decentralisering. Det är därför angeläget att en kontinuerlig bevakning kommer till stånd. Debatten om decentralisering speglar inte sällan debatttagarnas djupaste och mest grundläggande uppfattning om hur samhället skall planeras och styras. Debatttagare med ett centralistiskt synsätt anser att beslutsstrukturen måste centraliseras eftersom besluten förutsättes bli bättre och klokare ju högre upp i hierarkien de fattas. Enligt centrens synsätt däremot måste besluten läggas så nära de enskilda människorna som möjligt.

För decentraliseringsarbetet och insatser mot byråkratin gäller den gemensamma målsättningen att vidga den sfär inom vilken mindre grupper och enskilda själva kan ta initiativ samt att göra vägarna i den offentliga beslutsprocessen så korta och överskådliga som möjligt.

Det är enligt vår mening angeläget att förslag i enlighet med decentraliseringsutredningens betänkande snarast förelägges riksdagen.

Länsdemokrati

Styrelseskicket på länsnivå har tilldragit sig intresse under flera decennier. När länsstyrelserna i mitten av 1960-talet genom sina uppgifter inom samhällsplaneringens område kom att syssla med frågor om hur framtidens samhälle skulle gestalta sig blev det ytterst angeläget att diskutera demokratifrågorna. Länsstyrelserna kunde dessförinnan närmast betraktas som en domstol som avgjorde sina ärenden genom att tillämpa och i viss mån tolka stiftade lagar — således inga politiska avgöranden. Det vidgade engagemanget inom samhällsplaneringen förändrade situationen. Ställningstaganden till utvecklingen i ett läns olika delar är i allmänhet politiskt färgade. Det blev mot denna bakgrund naturligt att diskutera en förbättrad demokrati på länsplanet. För centern framstod det som riktigast att gå in för en ordning som lade besluten hos ett folkvalt organ — landstinget. Den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten som fanns vid 1960-talets slut nöjde sig emellertid med att komplettera länsstyrelsens ledningsfunktion med en lekmanstyrelse som till sin ena hälft utsågs av landstingen och till den andra hälften utsågs av regeringen på korporativa grunder. En av trepartiregeringens första åtgärder efter regeringsskiftet hösten 1976 var att i en proposition till riksdagen

framlägga förslag innebärande att det folkvalda landstinget fick till uppgift att välja ledamöterna i länsstyrelsen. Det måste i detta sammanhang understrykas att det inte är landstinget i sin egenskap av sjukvårdshuvudman som tilldelats denna valfunktion, utan det är i sin egenskap av direkt folkvald länsrepresentation som det har denna uppgift. Det är emellertid klart att de åtgärder som då vidtogs inte var tillräckliga för att ett tillfredsställande styrelseskick skulle ha uppnåtts på länsplanet. Det förhållandet att en ledamot av länsstyrelsen, nämligen landshövdingen som också är ordförande, utnämnes av regeringen är tillräckligt för att påverka majoritetsförhållandena på ett avgörande sätt. Det var således nödvändigt att fortsätta reformarbetet på detta område. Därför tillsattes länsdemokratikommittén, som har till uppgift att framlägga förslag till utveckling av demokratin på länsplanet.

Det förslag som framlagts av länsdemokratikommittén är ett delförslag som utarbetats för att kunna tillämpas på den länsplaneringsomgång som nu håller på att startas. Förslaget innebär att länsstyrelsen tills vidare behåller sina uppgifter i fråga om att bereda förslaget till länsprogram. Landstinget skall emellertid på ett inledande stadium kunna framföra önskemål om att planeringen skall behandla vissa frågor utöver dem som framgår av anvisningarna. Vidare förutsätts det att länsstyrelsens lekmannastyrelse skall engageras mera intensivt i planeringsarbetet. Ledamöterna förväntas diskutera länsplaneringens frågor med de partier som de representerar. Förslagets viktigaste del är att det slutgiltiga beslutet om planeringen läggs hos landstinget. Därigenom förskjuts den politiska tyngdpunkten i arbetet till ett direkt folkvalt organ. Fördelarna är för det första att beslutet sker offentligt. Massmedia kan följa debatten vid ett landstingsmöte och referera argumenten till allmänheten. För det andra kan de valda representanterna och de partier de representerar i landstinget ta initiativ genom motioner, som måste bli behandlade, samt genom interpellationer och enkla frågor lyfta fram väsentliga länsplaneringsfrågor till offentlig debatt.

Det är enligt vår mening angeläget att förslag i den riktning som utarbetats av länsdemokratikommittén kan föreläggas riksdagen för ställningstagande. Vi vill dessutom starkt understryka behovet av att kommittén fortsätter sitt arbete och framlägger ett förslag som är mer heltäckande än det nu framlagda delbetänkandet. Härvid kan olika lösningar behöva prövas.

I länsdemokratidebatten uttrycks ibland farhågor för att landstingen skulle utvecklas till en "överkommun". Någon avsikt att ta ifrån primärkommunerna någon av deras nuvarande uppgifter för att lägga dem på landstingen föreligger inte från centerns sida. Tvärtom vill vi stärka primärkommunernas ställning. Överförande av uppgifter från länsstyrelsen till landstingen innebär självfallet inte att landstinget blir någon "överkommun".

Det må i detta sammanhang också nämnas att trepartiregeringen på det näringspolitiska området vidgade demokratin på länsplanet genom att ge de regionala utvecklingsfonderna en styrelse som i sin helhet väljes av landstingen på proportionella grunder. Därigenom återspeglas den av länsinnevånarna uttryckta politiska uppfattningen i styrelsens sammansättning. Det kan konstateras att landstingen i sina val lyckats tillförsäkra såväl fackliga intressen som näringslivsintressen en god representation. Samma konstaterande kan göras i fråga om valen till länsstyrelserna. I båda fallen kan således riksdagens uttalade intentioner i detta avseende sägas ha uppnåtts.

Kommunal demokrati

Demokratins funktion på det lokala planet är av stor betydelse för ett väl fungerande demokratiskt styrelseskick. Det är därför i högsta grad beklagligt att den genomförda tvångsmässiga kommunsammanslaggningsreformen inte föregicks av en noggrann analys av konsekvenserna för den kommunala demokratin. Desto mer angeläget är att en genomgripande utvärdering av sammanläggningarna nu kan komma till stånd efter de initiativ som tagits. Ansvaret för utvärderingen ligger på den kommunaldemokratiska kommitté som tillkallades av dåvarande kommunministern. Riksdagen har också beslutat anslå erforderliga medel.

Ovan nämnda kommitté har även till uppgift att ta upp andra förslag i syfte att utveckla den kommunala demokratin. Möjligheterna att inrätta direktvalda organ för delar av en kommun tilldrar sig därvid särskilt intresse. Andra åtgärder för att stärka det lokala inflyandet inom kommunen genom inrättande av institutionsstyrelser och distriktsnämnder kommer också att prövas av kommittén.

Av stor betydelse för en fungerande kommunal demokrati är att många människor är villiga att åta sig kommunala förtroendeuppdrag. Kommunsammanslagningarna har medverkat till att kraftigt reducera antalet kommunala förtroendeuppdrag. Därigenom har varje uppdrag blivit tyngre och mer arbetsamt att inneha. Dessutom har arbetsbördan ökat genom att den kommunala verksamheten har blivit mer omfattande och mer komplicerad. För den som åtar sig ett kommunalt förtroendeuppdrag i dag blir ofta arbetsbördan så omfattande att den på ett icke önskvärt sätt påverkar familje- och arbetsliv. Småbarnsfamiljerna möter därvid särskilt stora problem. Det finns tecken som framkommit bl. a. under partiernas kommunala nomineringsarbete i framför allt de större kommunerna som tyder på att allt fler avstår från kommunala förtroendeuppdrag därför att det innebär konflikter med familje- och arbetsliv. En följd av detta kan bli att det kommunala förtroendemannaarbetet förlorar sin bredd och allt mer glider över till kretsen av heltidsengagerade förtroendemän. Enligt vår mening skulle en sådan utveckling inne-

bära att hela den kommunala demokratin förändras till sin karaktär på ett ogynnsamt sätt. Ett brett engagemang av många i styrelser och nämnder utgör basen för en fungerande kommunal demokrati och därigenom i stor utsträckning också för hela folkstyret i vårt land. Vi finner det angeläget att en belysning av dessa förhållanden snarast kommer till stånd och att förslag till åtgärder framlägges. Kommunaldemokratiska kommittén bör genom tilläggsdirektiv ges denna uppgift.

Av stor betydelse för stärkande av den kommunala demokratin är också det arbete som bedrivs av statskontrollkommittén. Genom en minskning av statskontrollen vidgas området för den kommunala självstyrelsen. Inflytande och inte minst politiskt ansvar kommer därmed närmare de enskilda människorna.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående behovet av att närmare belysa de administrativa konsekvenserna av olika förslag,
2. att riksdagen hos regeringen anhåller att förslag framläggas grundat på decentraliseringsutredningens principbetänkande (SOU 1978: 52) under innevarande riksmöte,
3. att riksdagen hos regeringen anhåller att förslag grundat på länsdemokratikommitténs delbetänkande (SOU 1978: 35) framläggas snarast, så att beslutsformerna i fråga om länsplanering SO kan påverkas, samt
4. att riksdagen hos regeringen anhåller om tilläggsdirektiv till kommunaldemokratikommittén angående de kommunala förtroendemännens arbetsförhållanden i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 23 januari 1979

THORBJÖRN FÄLLDIN (c)

KARIN SÖDER (c)

ANNA-LISA NILSSON (c)

ERIK LARSSON (c)

ANDERS DAHLGREN (c)

BENGT SJÖNELL (c)

JOHANNES ANTONSSON (c)

ELVY OLSSON (c)

BERTIL JONASSON (c)

KARL GUST. H. BOO (c)

KJELL A. MATTSSON (c)